

Material and methods. By means of R. Plutchik & H. Kellerman questionnaire and E. Heim's test there were examined all 511 schizophrenic patients who committed socially dangerous acts against life and health (middle aged (39,72±0,50) men, paranoid schizophrenia in 95,30% of cases) and who are inpatients of the high security mental hospital.

Results. The coping-target of psychosocial influence for socially dangerous schizophrenic patients is constructing coping mechanisms to the specific problems, conditioned by psychopathology ("problem analysis", "optimism", "collaboration").

Conclusion. The especially dangerous schizophrenic patients psychological defense mechanisms and coping-strategies were sent to adaptation and coping the psychotic symptoms, that's why the expansion of repertoire, the changes of PDM tension degree and the presence of constructive coping-strategies can be indicative of the efficiency of curatively-rehabilitation measures, including psychopharmacotherapy, and the improvement of patients' psychical adaptation.

Key words: schizophrenia, psychic adaptation, psychological defense mechanisms, coping-strategies, socially dangerous acts against life and health, especially dangerous acts realization mechanism.

Відомості про авторів:

Мишиєв В'ячеслав Данилович - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дитячої, соціальної та судової психіатрії НМАПО імені П.Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Фрунзе, 103, тел.: (044) 468 32 17.

Гриневич Євгенія Геннадіївна - доктор медичних наук, професор кафедри дитячої, соціальної та судової психіатрії НМАПО імені П.Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Фрунзе, 103, тел.: (044) 468 32 17.

Кушнір Анатолій Миколайович - кандидат медичних наук, головний лікар ДЗ «Українська психіатрична лікарня з суворим наглядом МОЗ України». Адреса: 49006, м. Дніпропетровськ, вул. Чичеріна, 84, тел.: (0562) 42-50-16.

УДК: 616.89-008.441.33 07:34-051

© В. Ю. ОМЕЛЯНОВИЧ, 2015

В. Ю. Омелянович

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ АНАЛІЗ СХИЛЬНОСТІ ДО ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН У КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ОРГАНИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

Вступ. Виявлення осіб, схильних до вживання наркотичних речовин – найважливіша складова психопрофілактика попередження надзвичайних ситуацій з участю працівників міліції.

Мета. Виявлення певних характерологічних особливостей, властивих особам, схильним до вживання наркотичних речовин.

Матеріал та методи. Результати тесту ММРІ кандидатів на службу, які вживали наркотичні речовини та співробітників міліції, які не вживали наркотики.

Результати. Аналіз показників ММРІ кандидатів на службу, які вживали наркотичні речовини дозволив реструктурувати її в 2 кластери ($p \leq 0,046$), їх особистісні особливості ретельно описані та порівняні із «профілем особистості» працівників міліції, які не вживали наркотичні речовини.

Висновки. Характерологічні особливості слід розділяти на ті, що відповідають за особистісну схильність до девіантної поведінки та такі, які лише перешкоджають

захисту від впливу маргіналізованого оточення. Саме перші необхідно використовувати як важливий «фактор ризику» під час професійного відбору.

Ключові слова: особистісні особливості, вживання наркотичних речовин, професійний відбір, співробітники органів внутрішніх справ, психопрофілактика.

Вступ. Специфічність умов служби в органах внутрішніх справ (ОВС) диктує певні особливості вимог до рівня психічного благополуччя громадян, які вирішили зв'язати свою подальшу долю із правоохоронною діяльністю. Професійний психолого-психіатричний відбір кандидатів на службу, таким чином, покликаний виключити вступ до лав співробітників ОВС осіб з будь-якими розладами психіки та поведінки, у т.ч. внаслідок вживання психоактивних речовин. Проте, незважаючи на, здавалося б, логічно зрозумілу необхідність відбору на службу в правоохоронні органи осіб, не тільки не страждаючих на наркологічну патологію, але й не схильних до вживання наркотиків, дотепер як єдині критерії, що дозволяють військово-лікарським комісіям визнати громадян негідними до служби в ОВС, виступають винятково діагностичні категорії розділу МКХ-10 (F10 - F19) [1].

Безумовно, серед широкого спектра біологічних, соціальних і психологічних факторів, які грають значиму роль у виборі соціально-очікуваної поведінки, яка виключає вживання наркотиків, або навпроти, у прийомі наркотиків, важливе місце займають характерологічні особливості особистості [2]. Виявлення таких особливостей представляється надзвичайно важливим для формування на їхній основі груп осіб, які вимагають підвищеної уваги при проведенні професійного психолого-психіатричного відбору на службу в ОВС.

Мета. Виявлення певних характерологічних особливостей, властивим особам, схильним до вживання наркотичних речовин. Відповідно до поставленої мети, як завдання дослідження виступало: структурування групи респондентів, що вживають наркотичні речовини (ВНР), залежно від властивих їм профілів методики MMPI; знаходження відмінностей усередненого профілю MMPI і формулювання рекомендацій щодо груп кандидатів на службу в органи внутрішніх справ, які вимагають підвищеної уваги при проведенні військово-лікарської експертизи.

Матеріал і методи. Обстежений контингент складався з 473 респондентів. Група осіб, які вживають наркотичні речовини (дослідницька група) складалася з 91 представника чоловічого гендеру цивільної молоді у віці від 17 до 28 років, які виявили бажання надійти на службу в органи внутрішніх справ та у яких при проведенні військово-лікарської експертизи, були встановлені факти вживання наркотичних речовин (в 100% випадків мав місце позитивний результат імунохроматографічного дослідження сечі, підтверджений результатами клінічної бесіди). Період часу з моменту останнього вживання наркотичної речовини до проведення обстеження становив від 1,5 тижнів до 2 днів. Жоден з респондентів на динамічному спостереженні в наркологічних ЛПЗ системи МОЗ України не знаходився, даних, що свідчать про наявність синдрому залежності на момент огляду виявлено не було. 78 респондентів (85,7%) вживали канабіс, 2 респондента (2,2%) - опіати, 3 респондента (3,3%) - психостимулятори та у 8 респондентів (8,8%) було встановлено змішане вживання наркотичних речовин. Контрольна група (КГ) - 382 співробітника органів внутрішніх справ у віці від 21 до 30 років, практично здорових, щодо яких була відсутня будь-яка

інформація, яка давала можливість запідозрити вживання наркотичних речовин. Характерологічні особливості особистості досліджувалися з використанням методики ММРІ [3], яка протягом останніх трьох десятиліть успішно використовується в якості обов'язкової психодіагностичної методики в рамках роботи військово-лікарських комісій МВС України [4, 5]. Для проведення статистичного аналізу отриманих результатів були використані такі методи математичної статистики, як ієрархічний кластерний аналіз і однофакторний дисперсійний аналіз за методом Фішера.

Результати і їх обговорення. Отримані в результаті проведеного дослідження усереднені профілі методики ММРІ представників груп ВНР і КГ графічно були майже ідентичними, причому показники більшості шкал методики навіть не мали статистично значимих відмінностей ($p \geq 0,063$). Проведення ієрархічного кластерного аналізу показників методики ММРІ виявило 2 кластери в групі ВНР, при чому статистично значимі ($p \leq 0,046$) відмінності мали місце по більшості шкал даного тесту. 1 кластер складався з 33 респондентів (36,3% групи ВНР), а другий - з 58 респондентів (63,7% групи). При цьому, якщо усереднений профіль методики ММРІ представників 1 кластеру виявляв значиме ($p \leq 0,003$) більш високі показники за всіма шкалами методики, крім шкали мужності-жіночності, а також мав зовсім іншу графічну структуру (рис.), ніж профіль КГ, то профіль ММРІ 2 кластеру, навпроти, і графічно, і по показниках більшості шкал, був ідентичний профілю респондентів КГ. Структура профілів ММРІ представників КГ і 2 кластеру групи ВНР свідчить про те, що й першим, і другим були властиві зниження профілю на шкалі F (агресія) з піком на шкалі К (самооцінки); зниження профілю на 2 шкалі (депресія), що сполучалося з більш високим рівнем «профілю» на 1 (іпохондрія) і 3 (конверсійної істерії) шкалах з утворенням «конверсійного V»; зниження профілю на ділянці 4 - 6 шкал, а також на 7 і 0 шкалах, сполучалося з підвищенням профілю на 7 шкалі (психастенія) і вираженим піком на 9 шкалі (гіпоманія).

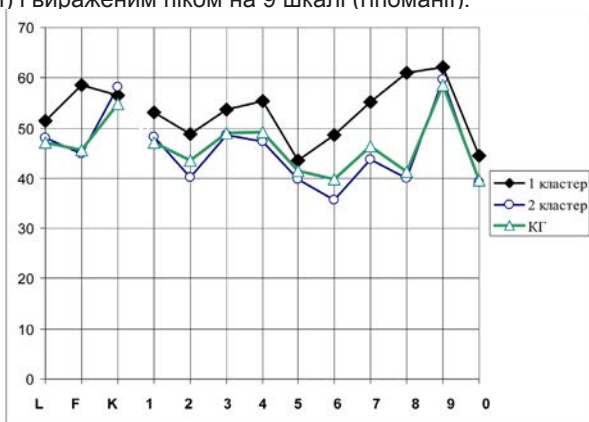

Рис. Профілі методики ММРІ представників КГ та кластерів групи ВНР.

У представників 1 кластеру групи ВНР і ділянка коректурних шкал, і весь профіль ММРІ у цілому, мали зовсім іншу структуру: пік профілю доводився

не на шкалу К, а на шкалу F, підйом на 4 шкалі (психопатії) та його різке зниження на 5 шкалі змінювалось поступальним підйомом ділянці від 6 до 9 шкали.

Підвищення профілю на шкалі F у представників 1 кластеру групи ВНР є проявом потреби в самовираженні через неконформність у поглядах й поведінці, внутрішню напруженість, невдоволення ситуацією й погано організовану активність, тоді як у респондентів КГ, навпроти, має місце схильність додержуватися конвенціональних норм. Це підтверджується наявністю досить високих показників шкали К, що властиве особам, які визначають свою поведінку залежно від соціального схвалення, стурбованих своїм соціальним статусом.

Значно більш низькі показники 2 шкали у представників даної групи, ніж у респондентів 1 кластеру групи ВНР, свідчить про більшу життєрадісність, рішучість і самовпевненість. Досить виражене «конверсійне V» у представників КГ компенсується високими показниками шкали К, а також зниженням профілю на шкалах F і 4, що вказує на певну конформність, екстра-вертованість та на високу соціальну пристосовність. У представників 1 кластера групи ВНР, навпроти, «конверсійне V» сполучається з підйомом профілю на 4 шкалі й на шкалі F, а також з вираженим зниженням профілю на 5 шкалі, що вказує на тенденції до самоствердження, відсутність поваги до конвенціональних норм. Крім того, підвищення профілю на 6 шкалі, підтверджуючи вищесказане, вказує на наявність у них таких рис, як уразливість, упертість, підвищена себелюбність і невдоволення у випадку недостатнього визнання з боку навколишніх.

У представників контрольної групи, навпроти, має місце виражене зниження профілю на 6 шкалі з високими показниками 5 шкали й відсутністю підйому профілю на 4 шкалі, що можна розцінювати як наслідок відсутності у них вищевказаних характеристик і схильність до багато більшої гнучкості. Підйом профілю на 7 шкалі і його різке зниження на 0 шкалі (соціальної інтраверсії) були властиві представникам всіх досліджуваних груп, однак у представників 1 кластера ВНР показники 7 шкали були значно вище й сполучалися з подальшим підйомом профілю на 8 (шизоїдність) і 9 (гіпоманія) шкалах, тоді як у респондентів КГ на 8 шкалі мало місце значне зниження профілю ММРІ. Дані особливості представляється можливим розцінювати як свідчення наявності у респондентів 1 кластеру групи ВНР схильності до девіантної поведінки внаслідок схильності орієнтуватися на внутрішні критерії, певної інфантильності, а також прагнення перекласти провину за власні проблеми на навколишніх. На недостатню здатність сприймати соціальні норми (особливо неприйняття їхньої морально-етичної складової) як частини власних установок, вказує і сполучення піку профілю на 9 шкалі з його підйомом на 4 шкалі. В свою чергу, представників КГ, виходячи з особливостей профілю ММРІ, варто характеризувати як людей, хоча й досить активних, прагнучих до дій, але, у той же час, поступливих, схильних до занепокоєння й таких, які комфортно почувають себе в умовах чітко регламентованої системи правил.

Висновки. Таким чином, резюмуючи результати проведеної роботи, особливу увагу слід звернути та той факт, що значній частині респондентів, які живали наркотичні речовини, були властиві характерологічні особливості,

які слід розглядати як риси, властиві досить добре адаптованим, соматично й психічно здоровим представникам співробітників ОВД: деяка конформність поглядів, схильність до загальноприйнятих конвенціональних норм і життя в умовах чітко регламентованих правил, досить висока соціальна пристосовність, гнучкість, поступливість, заклопотаність своїм соціальним статусом і схильність до легко виникаючого занепокоєння.

З огляду на структуру й зміст перерахованих вище характеристик, представляється можливим припустити, що епізоди вживання наркотичних речовин у даних респондентів були пов'язані не із своєрідністю їх особистісної морально-етичної системи пріоритетів і цінностей або якимись певними характерологічними особливостями, а, швидше за все, з тим соціальним середовищем, у якому вони виростили, з тими «малими групами», до складу яких вони входили й із традиціями яких вони не порвали. Характерологічні особливості в цьому випадку варто розглядати не в якості «факторів ризику» виникнення яких-небудь девіантних форм поведінки або асоціальних особистісних установок, а лише як ті причини, які не дали їм можливості дистанціювати себе, як майбутніх співробітників ОВС, від оточуючого їх маргінального контингенту. У свою чергу, інша категорія осіб, які вживали наркотичні речовини (1 кластер) – це особи неконформні, досить самолюбні, уразливі, схильні у власних життєвих проблемах винити навколишніх. Їхнє прагнення до самоствердження в сполученні з відсутністю поваги до конвенціональних норм і небажання сприймати їх у якості необхідних особистісних установок може приводити до виникнення девіантних форм поведінки. Сполучення зазначених, досить своєрідних, характеристик указує на не випадковість епізодів вживання наркотичних речовин у їхньому особистому анамнезі. Саме ці характерологічні особливості уявляється можливим розцінювати в якості фактора, що зіграв важливу роль у ситуації вибору між дотриманням загальноприйнятих правил і вживанням наркотичної речовини в період оформлення на службу і які варто розглядати як «фактор ризику». Виявлення даних особливостей у осіб, що проходять професійний відбір, вимагає проведення додаткового, більш ретельного вивчення кандидата на службу, як з боку відомчих підрозділів психологічного забезпечення, так і з боку інших служб, що здійснюють кадрове забезпечення в системі МВС України.

Література

1. Карманное руководство к МКБ-10: классификация психических и поведенческих расстройств (с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями) / [Дж. Э. Купер]. – К.: Сфера, 2000. - С. 392.
2. Поступной А.Н. История и современная ситуация: мнение экспертов-наркологов // Молодёжь и наркотики (социология наркотизма) / Под ред. В.А. Соболева, И.П. Рущенко. - Харьков: Торсинг, 2000. - С. 222–254.
3. Березин Ф. Б. Методика многостороннего исследования личности / Ф. Б. Березин, М. П. Мирошников, Р. Б. Рожанец. - М.: «Медицина», 1976. - 186 с.
4. Наказ МВС України від 06.02.2001 р. №85. – К., 2001. – 265 с.

В. Ю. Омелянович

Личностно-ориентированный анализ склонности к употреблению наркотических веществ у кандидатов на службу в органы внутренних дел

Национальная медицинская академия последипломного образования
имени П. Л. Шупика

Введение. Выявление лиц, склонных к употреблению наркотических веществ – важнейшая составляющая психопрофилактики предупреждения чрезвычайных ситуаций с участием сотрудников милиции.

Цель. Выявление конкретных характерологических особенностей, присущих лицам, склонным к употреблению наркотических веществ.

Материал и методы. Результаты теста ММРІ кандидатов на службу, употреблявших наркотики и сотрудники милиции, не употребляющие наркотики.

Результаты. Анализ показателей ММРІ кандидатов на службу, употреблявших наркотические вещества, позволил реструктурировать их в 2 кластера, проведено тщательное описание их личностных особенностей и сравнение с «профилем личности» сотрудников милиции, не употреблявших наркотики.

Выводы. Характерологические особенности следует разделять на те, которые отвечают за личностную склонность к девиантному поведению и те, которые лишь препятствуют защите от воздействия маргинализованного окружения. Первые являются важным «фактором риска» при профессиональном отборе.

Ключевые слова: личностные особенности, употребление наркотических веществ, профессиональный отбор, сотрудники органов внутренних дел.

V.Yu. Omelyanovich

Personal-oriented analysis of tendency to drug abuse in candidates for service in internal affairs bodies

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

Introduction. Revealing of persons inclined to drug abuse is the most important component of psychoprophilaxis to warn extraordinary situations with police staff participation.

Aim. Revealing of definite characterological features inherent in persons inclined to drug abuse.

Materials and methods. Results of the MMRI test of candidates for service who used drugs and the police staff who did not use drugs.

Results. Analysis of the MMRI indices of candidates for service who used drugs made it possible to restructure it into 2 clusters, there has been done thorough description of their personal features and comparison with “personality profile” of the police staff who did not use drugs.

Conclusion. Characterological features should be divided into those that are responsible for personal tendency to deviant behavior and those that only prevent protection from the marginalized environment effect. The first are considered to be an important “factor of risk” during professional selection.

Key words: professional selection, internal affairs body employees, characterological traits, drugs.

Відомості про автора:

Омелянович Віталій Юрійович - д. мед. н., доцент кафедри дитячої, соціальної та судової психіатрії НМАПО імені П.Л.Шупика. Адреса: Київ, вул. Дорогожицька, 9.